

Een archeologische begeleiding (AB) in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder bij Foxhol, gemeente Hoogezand-Sappemeer (Gr.)

M.J.M. de Wit

ARC-Rapporten 2005-05

Groningen
20 april 2005
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

In de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder bij Foxhol worden depots aangelegd voor bagger uit het Zuidlaardermeer. Bij de bodemingrepen, die voor de aanleg van de depots nodig zijn, zullen vermoedelijk meerdere zandkoppen worden aangesneden. Bij eerder archeologisch onderzoek in beide polders, uitgevoerd in verband met bodemingrepen ten behoeve van natuurontwikkeling, is gebleken dat de terreinen archeologische resten kunnen bevatten. Grontmij en Oranjewoud hebben in opdracht van het Groninger Landschap in 2000 en 2001 delen van beide polders archeologisch en bodemkundig gekarteerd (Van der A & Hopman 2001). Bij deze karteringen werden op enkele plekken zandkoppen waargenomen met, in sommige gevallen, een intact podzolprofiel.

Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) voerde daarna tijdens de grondwerkzaamheden een archeologische begeleiding uit (afb. 1 t/m 2). Bij deze begeleiding werden in de Kropswolderbuitenpolder enkele bewerkte vuurstenen en wat aardewerkfragmenten gevonden. Het vuursteen dateert uit de steentijd, vermoedelijk uit het Laat-Paleolithicum. Het aardewerk betreft twee scherven kogelpotaardewerk uit de Vroege Middeleeuwen (De Roller 2003). In de Westerbroekstermadepolder werden vuurstenen artefacten uit de steentijd–Vroege Bronstijd en een fragment van een middeleeuwse maalsteen aangetroffen (De Wit et al. 2003).

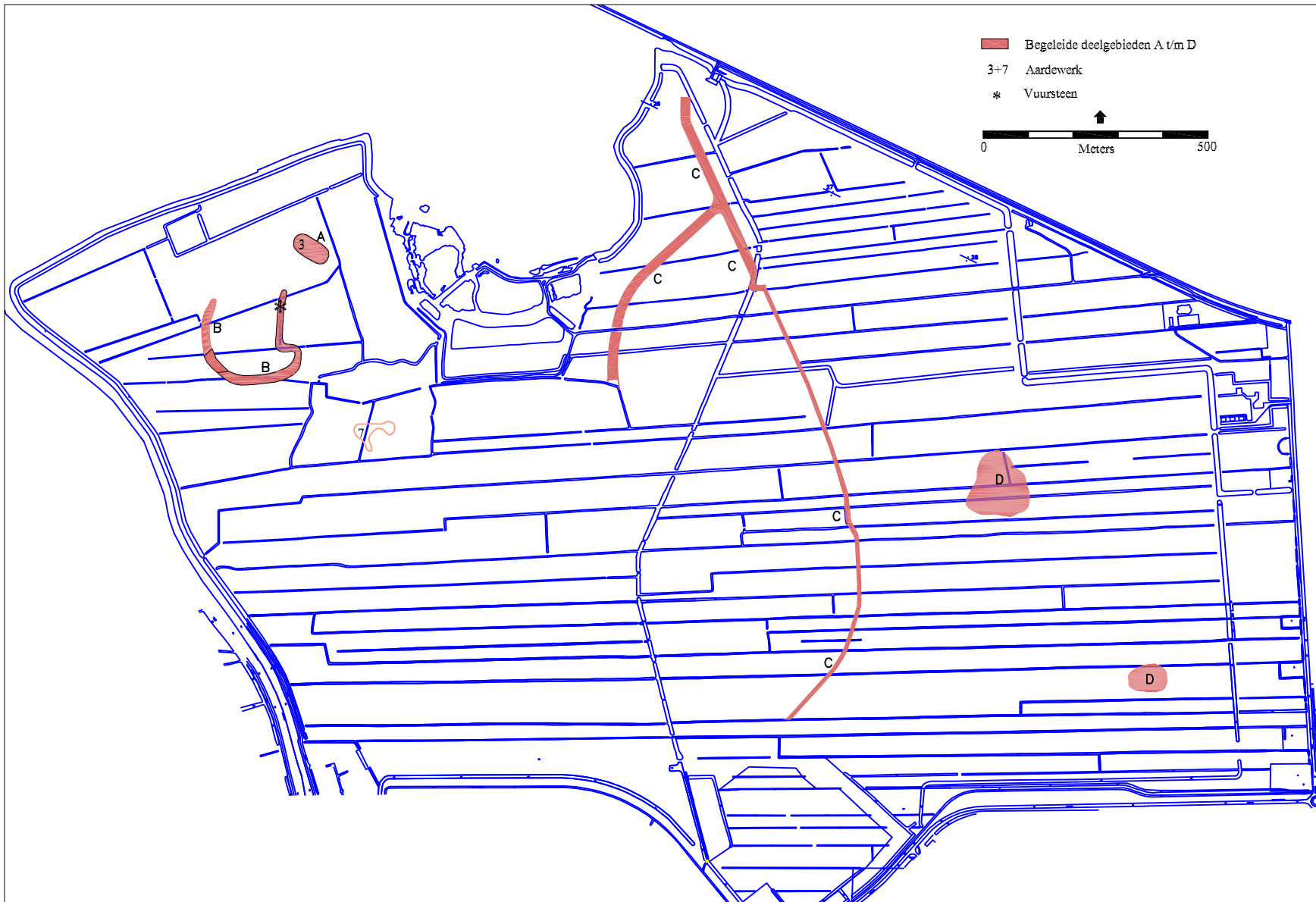
Volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW, 2e generatie) hebben beide polders een lage trefkans. In de Kropswolderbuitenpolder is een vuurstenen kling gevonden uit het Paleolithicum (waarnemingsnr. 44886). In de Westerbroekstermadepolder ligt een terrein dat volgens de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) een zeer hoge archeologische waarde heeft (monumentnr. 7261 en waarnemingsnr. 35957). Op dit terrein, een rivierduin langs de loop van de oude Hunze, is vuursteen en een bijlfragment van de gesteentesoort gabbro uit het Neolithicum gevonden en middeleeuwse sporen en vondsten.¹

Hoewel de destijds door Grontmij en Oranjewoud gekarteerde terreinen en de terreinen van de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder – waar nu bij de aanleg van de depots bodemverstorende werkzaamheden plaatsvinden – niet geheel overlappen, is de kans toch aanwezig dat zich op de nog niet gekarteerde terreinen eveneens archeologische waarden kunnen bevinden. Daarom gaf de Provincie Groningen ARC bv de opdracht de bodemingrepen ten behoeve van de aanleg van de baggerdepots archeologisch te begeleiden. Deze begeleiding vond op verschillende dagen plaats tussen maart en oktober 2004. Namens ARC bv waren mw. drs. M.C. Blom, dhr. M. Boltje, drs. ing. G.J. de Roller, drs. S.J. Tuinstra en mw. drs. M.J.M. de Wit bij de begeleiding betrokken.

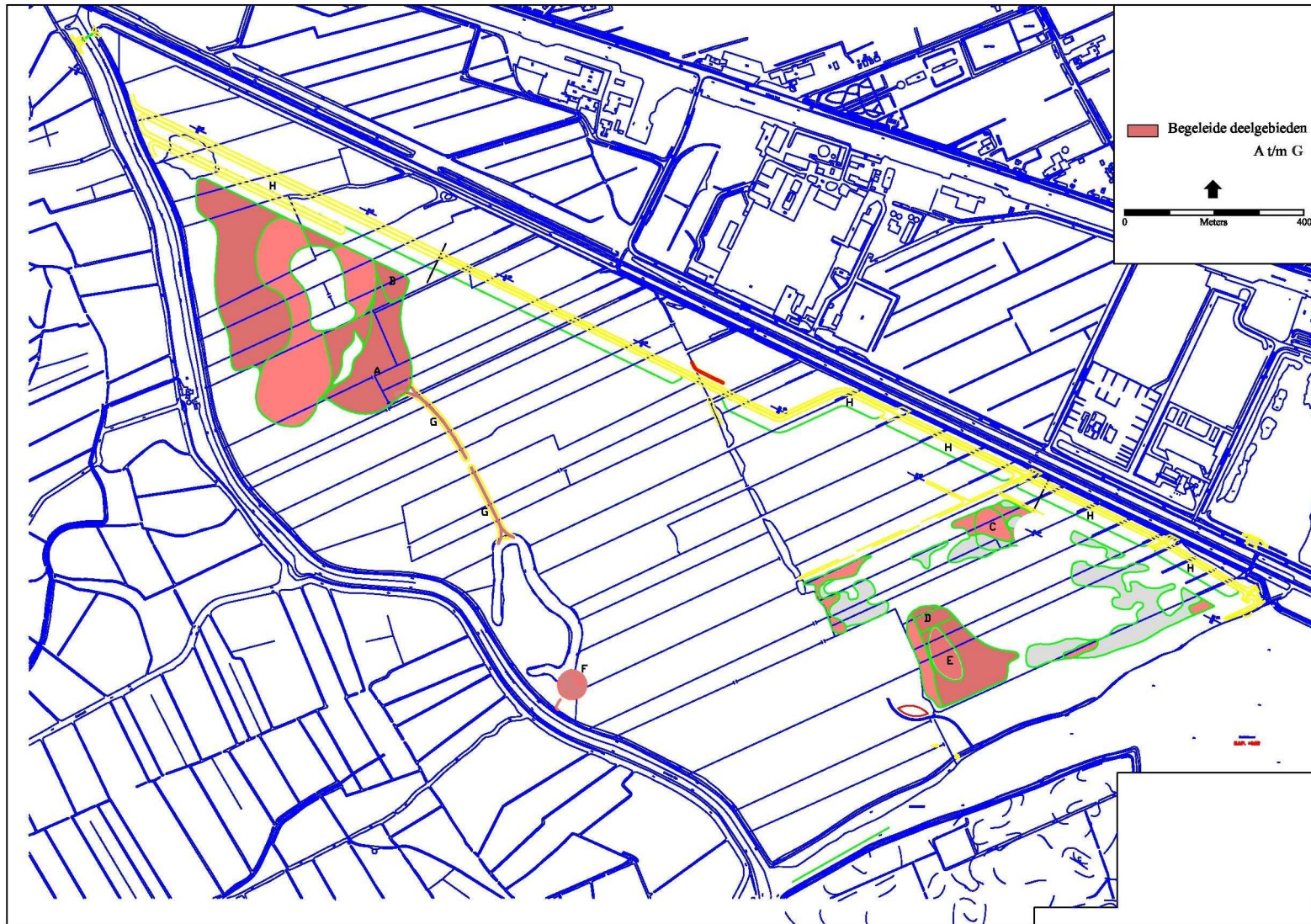
1.2 Ligging van de onderzoeksgebieden

De Kropswolderbuitenpolder wordt aan de noordzijde begrensd door de spoorlijn Groningen-Nieuweschans en het Foxholstermeer en aan de westzijde door het

¹Bron: Archeologisch informatiesysteem voor Nederland (Archis) II.

Afbeelding 1 De reeds archeologisch onderzochte delen in de Kropswolderbuitenpolder. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 2 De reeds archeologisch onderzochte delen in de Westerbroekstermadepolder. Kaart: B. Schomaker.

Drentsche Diep. Aan de oostzijde vormt de Woldweg de grens. In het zuiden wordt het gebied begrensd door het recreatiegebied Meerwijck.

De Westerbroekstermadepolder wordt tevens aan de noordkant begrensd door de spoorlijn Groningen-Nieuweschans. Aan de oostkant ligt het Foxholstermeer en aan de west- en zuidkant loopt het Drentsche Diep. Direct ten zuidoosten van de Westerbroekstermadepolder ligt de Kropswolderbuitenpolder (zie afb. 3).

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2003/082 en 2003/083
Provincie	Groningen
Gemeente	Hoogezand-Sappemeer
Plaats	Foxhol
Toponiem	Kropswolderbuitenpolder en Westerbroekstermadepolder
Kaartblad	7G
Coördinaten	243.000/575.375 en 241.375/576.750
Periode	Steentijd tot en met Middeleeuwen
Type object	Jagerskampementen/nederzettingssporen
Type bodem	Moerige podzol met veendek
Geomorfologie	Voormalig veenlandschap in dal oude Hunze

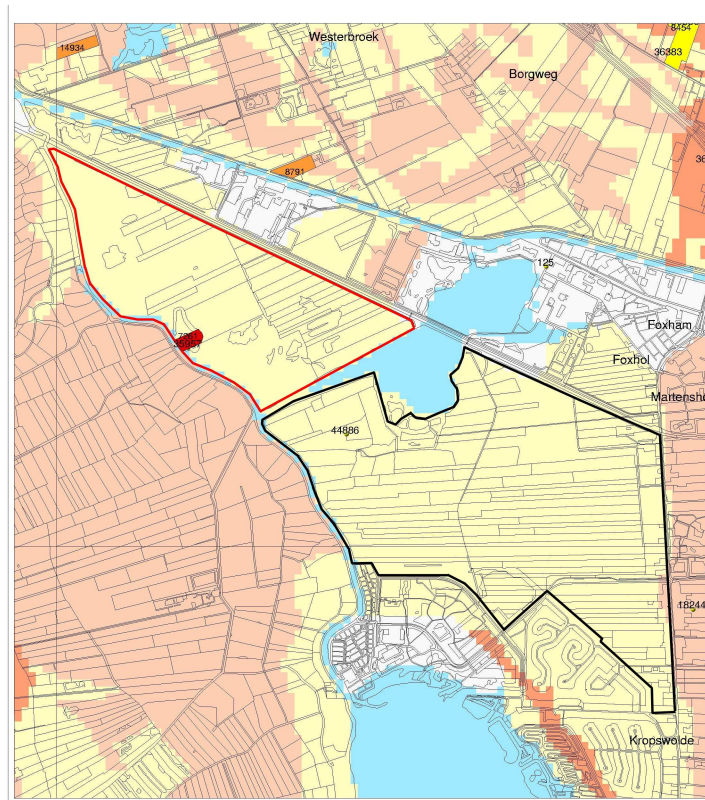
1.4 Doel van het onderzoek

Het onderzoek moest antwoord geven op een aantal vragen, zoals deze zijn verwoord in het Programma van Eisen (PvE), opgesteld door drs. C.G. Koopstra van ARC bv:

- 1 *Wat is de aard van de mogelijk aan te treffen archeologische resten?*
- 2 *Wat is de omvang van eventuele vindplaatsen?*
- 3 *Wat is de datering van de eventueel aan te treffen resten?*
- 4 *Wat is de relatie tussen eventuele vindplaatsen en het oorspronkelijke landschap?*

1.5 Werkwijze

Door de kartering van Grontmij en Oranjewoud was bekend dat in het zuidelijk deel van de Kropswolderbuitenpolder vier zandkoppen liggen en in het noordwesten van de Westerbroekstermadepolder één zandkop met een intacte podzol. Bij graafwerkzaamheden in deze gebieden diende een archeoloog aanwezig te zijn. Daarnaast werd in goed overleg met de opdrachtgever bepaald op welke dagen en op welke delen van de terreinen de aanwezigheid van een archeoloog noodzakelijk was. Bij de archeologische inspectie werden de reeds uitgegraven tracé's onderzocht op archeologische sporen en vondsten. Indien deze werden aangetroffen, werden ze op de overzichtstekening van de onderzoeksgebieden ingetekend en gefotografeerd. Vondsten werden verzameld en sporen werden gecoupeerd om de aard en de conditie ervan vast te kunnen stellen.

Legenda

MONUMENTEN

- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

WAARNEMINGEN

- TOP10 ((c)TDN)

IKAW

- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd

PLAATSNAMEN

0 1 km

ROB
ArchisII

Afbeelding 3 De ligging van de onderzoeksgebieden. De Kropswolderbuitenpolder is omgeven door een zwarte lijn en de Westerbroekstermadepolder door een rode lijn. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/ Archis II, 14 januari 2005.

Bij het aantreffen van eventuele vindplaatsen, diende de Provinciaal Archeoloog van Groningen, dr. H.A. Groenendijk, hiervan op de hoogte te worden gebracht. Hij moest besluiten of de vindplaats behouden moest blijven of opgegraven moest worden.

2 Resultaten

2.1 Kropswolderbuitenpolder

In de Kropswolderbuitenpolder bestonden de werkzaamheden uit het uitgraven van een grote, brede sloot ten behoeve van waterberging. Deze sloot loopt langs de gehele noord-, oost- en zuidkant van de polder (bijlage 1). Afgezien van het uiterste zuidwestelijke deel van het uitgegraven tracé, waar de natuurlijke ondergrond wegduikt en alleen veen te zien was, is het gehele tracé geïnspecteerd op mogelijke archeologische sporen en vondsten. Over het algemeen lag het pleistocene zand vrij dicht aan de oppervlakte, direct onder de bouwvoor. In een aantal delen van het uitgegraven tracé waren nog grote plekken veen aanwezig. Het meest zuidwestelijke deel van het tracé was te nat om een goede inspectie uit te voeren, het grondwater stond hier tot aan het maaiveld.

In het tracé zijn alleen natuurlijke en (sub)recente sporen aangetroffen (mond. med. drs. ing. G.J. de Roller en drs. S.J. Tuinstra). De natuurlijke sporen bestonden uit lichtgrijze ovale vlekken, waar af en toe wat houtskool in zat. De (sub)recente sporen bestonden in het noordelijk deel van het tracé uit een ronde greppel. In het zuidelijke deel werden ondiepe rechthoekige gaten in een blokpatroon aangetroffen, die waarschijnlijk gegraven zijn ten behoeve van zandwinning. De (sub)recente sporen waren opgevuld met veen.

Bijzondere aandacht is verleend aan de zandkopjes die her en der in het tracé lagen. Afgezien van grind en wat natuurlijk vuursteen, leverden deze geen archeologische informatie op. In de zuidoosthoek van het tracé is één scherfje prehistorisch aardewerk aangetroffen (coördinaten vindplaats 244.100/575.008; zie bijlage 1). Het aardewerk is slecht gebakken en heeft een organische magering (mond. med. mw. drs. A. Ufkes).

2.2 Westerbroekstermadepolder

Aan de noordkant van de Westerbroekstermadepolder werd een aantal nieuwe sloten gegraven en werd een aantal bestaande sloten verbreed of opnieuw uitgegraven (bijlage 2). De tracé's van de sloten zijn geïnspecteerd op mogelijke archeologische sporen en vondsten. Het uiterste oosten van het noordelijke tracé kon niet worden bekeken, aangezien bij aankomst van de archeoloog de machinist daar al te diep had gegraven.

In de tracé's zijn alleen (sub)recente sporen aangetroffen, in de vorm van sloten en paalgaten. De zandkopjes die in de tracé's werden aangesneden, leverden geen archeologische informatie op (mond. med. drs. ing. G.J. de Roller en drs. S.J. Tuinstra). Bij een dijkje dat werd doorgraven (coördinaten vindplaats 241.657/576.939) is wat subrecent baksteenpuin gevonden (zie bijlage 2).

3 Conclusies

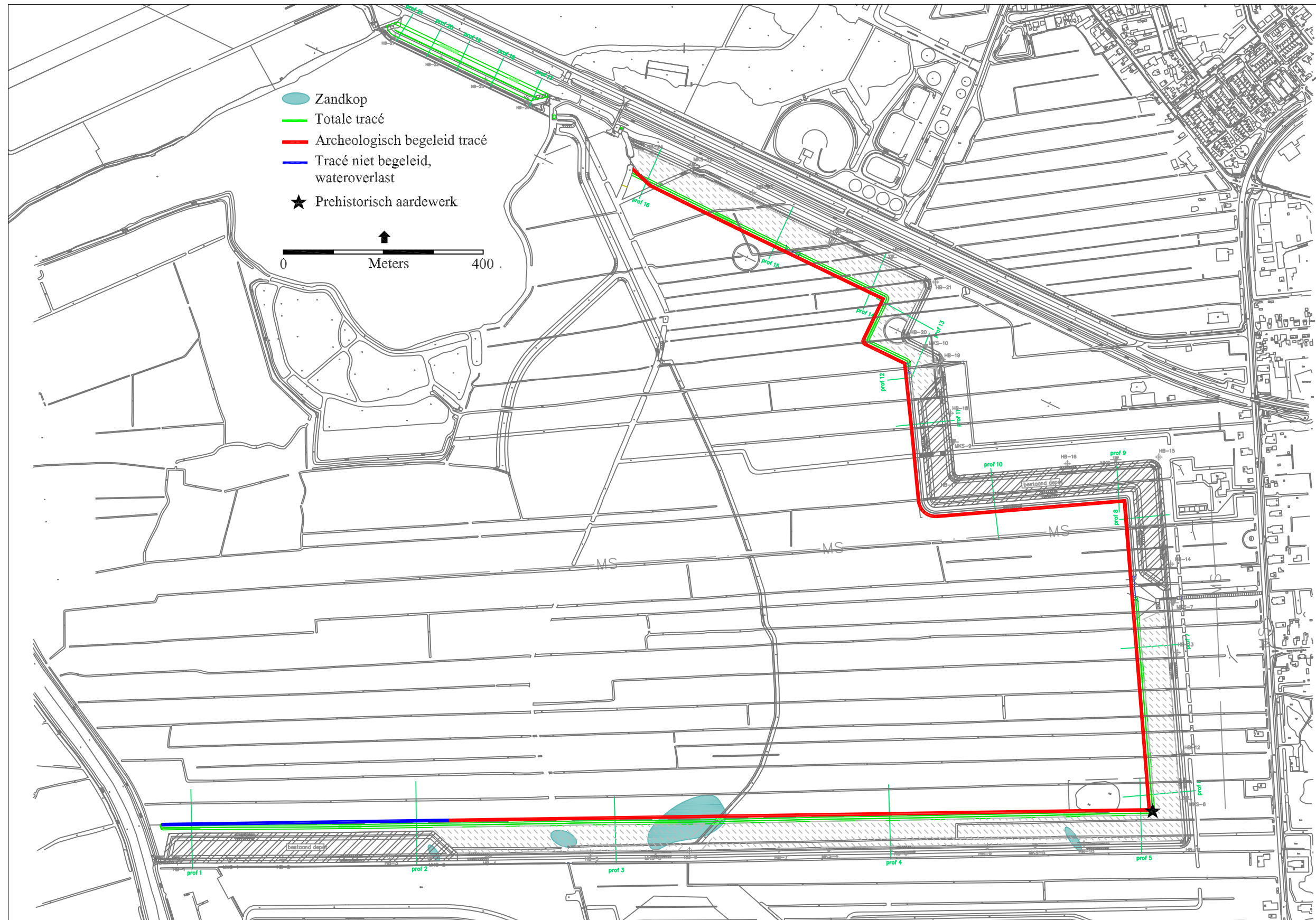
Op de onderzoeksvragen, zoals deze verwoord zijn in het PvE (zie paragraaf 1.4), kunnen geen antwoorden worden gegeven. In beide polders zijn geen noemenswaardige archeologische sporen en/of vondsten aangetroffen. De vondst van het scherfje prehistorisch aardewerk kan beschouwd worden al een losse vondst en duidt niet op de aanwezigheid van een vindplaats. Overigens werd het veldwerk wel bemoeilijkt door de aanwezigheid van veen en grondwater in de uitgegraven tracé's. Daarnaast zorgde en het feit dat men op bepaalde plaatsen het tracé te diep had uitgegraven ervoor dat het onmogelijk was om, zoals in de Westerbroekstermadepolder, een accurate archeologische inspectie uit te voeren (zie paragraaf 2.2).

4 Aanbeveling

De archeologische begeleiding in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder hebben geen archeologische informatie opgeleverd. De provincie Groningen wordt aanbevolen in beide polders geen archeologisch vervolgonderzoek plaats te laten vinden.

Literatuur

- A, S. van der & M. Hopman, 2001. *Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder. Archeologisch onderzoek*. Assen (Grontmij rapport PN:02/7410-1).
- Roller, G.J. de, 2003. *Een Archeologische Bouwbegeleiding in de Kropswolderbuitenpolder te Kropswolde, gem. Hoogezand-Sappemeer (Gr.)*. Groningen (ARC-Rapporten 2003-47 = ARC-Publicaties 91).
- Wit, M.J.M. de, G. Bergsma, M.C. Blom, J. Huis in 't Veld, A. Nieuwhof & J.R. Veldhuis, 2003. *Een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) door middel van archeologische bouwbegeleiding in de Westerbroekstermadepolder, gemeente Hoogezand-Sappemeer (Gr.)*. Groningen (ARC-Rapporten 2003-39 = ARC-Publicaties 91).

Bijlage 1 De Kropswolderbuitenpolder met de begeleide gebieden. Kaart: B. Schomaker.

Bijlage 2 De Westerbroekstermadepolder met de begeleide gebieden. Kaart: B. Schomaker.